

Kopsavilkums diskusijai par Sabiedrības virzītu vietējo attīstību (SVVA) pēc 2027.gada

KONTEKSTS

2026. gada 26. maijā notika diskusija par **Sabiedrības virzītas vietējās attīstības** (turpmāk - **SVVA**) nākotni pēc 2027. gada, īpaši uzsverot piekrastes un zivsaimniecībai nozīmīgo teritoriju vajadzības. Diskusija notika laikā, kad Eiropas Savienībā tiek plānota un apspriesta nākamā daudzgadu budžeta 2028.–2034. gadam arhitektūra, tostarp jauna pieeja, kurā līdzšinējos fondus un programmas plānots integrēt vienotos **Nacionālajos un reģionālajos partnerības plānos**. Eiropas Komisijas priekšlikums paredz dalībvalstu plānos apvienot dažādas politikas jomas, tostarp kohēziju, zivsaimniecību, lauksaimniecību, sociālo politiku, migrāciju un citas tēmas. Jaunā pieeja paredz vienkāršākus, elastīgākus un vietējām vajadzībām pielāgotus ieguldījumus, kas tiek plānoti partnerībā ar dalībvalstīm, vietējām kopienām un citām iesaistītajām pusēm. Vienlaikus diskusijās skaidri iezīmējās risks: ja integrētā pieeja netiek papildināta ar skaidriem vietējo teritoriju iesaistes, finansējuma un pārvaldības nosacījumiem, tad pastāv iespēja, ka LEADER/SVVA kļūst mazāk redzams, ar šaurākiem mērķiem, vairāk centralizēts un vājāk sasaistīts ar vietējo kopienu vajadzībām.

Jaunais piedāvājums rada iespēju vienkāršot sistēmu un veidot integrētākus risinājumus, taču tikai tad, ja teritoriju vajadzības netiek zaudētas nacionālā līmeņa prioritāšu kopumā. Piekrastes teritorijām tas ir īpaši svarīgi, jo to attīstības jautājumi nav tikai par zivsaimniecību kā nozari. Tie ietver arī dzīves kvalitāti, nodarbinātību, piekrastes kopienu noturību, klimata pārmaiņu ietekmi, mazo ostu un vietējo pakalpojumu pieejamību, tūrisma un vietējās ekonomikas līdzsvaru, jauniešu iesaisti un kopienas identitāti.

Šajā kontekstā diskusijas mērķis bija ne tikai runāt par LEADER/SVVA turpināšanu, bet plašāk — par **SVVA kā demokrātisku, vietējās iniciatīvās balstītu attīstības instrumentu**, kas ir piemērojams gan lauku, gan piekrastes, gan citās, piemēram, pilsētu teritorijās. LEADER ir būtiska un atpazīstama SVVA daļa, bet SVVA nozīme ir plašāka: tā ļauj vietējām kopienām, uzņēmējiem, pašvaldībām, NVO un citiem partneriem kopīgi noteikt teritorijas attīstības vajadzības un īstenot risinājumus, kas nav tikai nozariski, bet balstīti konkrētas vietas potenciālā. Diskusijās aktualizējās, ka ir būtiski panākt, lai LEADER/SVVA netiek pārprasts un uztverts kā šaurs projektu konkurss vai lauksaimniecības un zivsaimniecības atbalsta pasākums. Tai jābūt atzītai kā metodei, kas palīdz vietējām teritorijām pašām formulēt attīstības virzienu un īstenot starpnozaru risinājumus.

SEMINĀRĀ PĀRRUNĀTIE IZAICINĀJUMI

Pirmais izaicinājums, kas visspilgtāk parādījās savstarpējās diskusijās, ir **vietējo rīcības grupu pārstāvju neziņa un uztraukums par nākotni**. Diskusijā piedalījās pārstāvji no vairāk nekā desmit Eiropas Savienības dalībvalstīm, un, lai arī process un progress ar nākamā daudzgadu budžeta veidošanu ir atšķirīgs dažādās dalībvalstīs, visu valstu VRG pārstāvji norādīja bažas par to, kā/vai vietējo teritoriju vajadzības tiks atspoguļotas nākamā perioda plānos.

Nozīmīgs izaicinājums ir **centralizācijas risks**. Ja lēmumi par finansējuma sadali un prioritātēm tiek pieņemti galvenokārt nacionālā līmenī, vietējās teritorijas var zaudēt iespēju pašas definēt savas vajadzības. Tas būtu pretrunā SVVA būtībai — vietējo cilvēku līdzdalībai un apakšupejošai pieejai.

Trešais izaicinājums ir **SVVA redzamība jaunajā fondu arhitektūrā**. Ja LEADER/SVVA pieeja, t.sk. piekrastes SVVA netiek skaidri nosaukta nacionālajos dokumentos, pastāv risks, ka tas netiek ietverts vai tiek veidots kā formāls instruments. Diskusijās tika uzsvērts, ka SVVA jānostiprina ne tikai kā finansējuma grozs, bet kā pārvaldības un vietējās demokrātijas metode.

Ceturtais izaicinājums ir **piekrastes teritoriju specifikas nepietiekama atzišana**. Piekrastes kopienas bieži saskaras ar sezonālu ekonomiku, klimata riskiem, infrastruktūras trūkumiem, iedzīvotāju novecošanos un spiedienu no tūrisma vai nekustamā īpašuma tirgus. Vienlaikus tās ir teritorijas ar augstu sociālo, kultūras, ekonomisko un vides potenciālu. Tāpēc ZVRG loma nedrīkst tikt reducēta tikai uz zivsaimniecības projektu administrēšanu.

Tāpat kā izaicinājums tika identificēts arī **administratīvais slogs**. Mazām biedrībām, kopienu iniciatīvām un piekrastes uzņēmējiem sarežģītas procedūras var kļūt par šķērslī dalībai. Ja LEADER/SVVA mērķis ir sasniegt vietējos cilvēkus, sistēmai jābūt pietiekami vienkāršai, skaidrai un uzticēšanās principos balstītai.

AKTUALIZĒTĀS IESPĒJAS

Nākamais periods vienlaikus piedāvā būtiskas iespējas - **LEADER/SVVA var kļūt par vienu no galvenajiem instrumentiem, kas palīdz savienot Eiropas politikas mērķus ar konkrētu teritoriju vajadzībām. SVVA ļauj finansēt ne tikai atsevišķus projektus, bet arī veidot ilgtermiņa pārmaiņas** - stiprināt vietējo ekonomiku, saglabāt pakalpojumus, aktivizēt iedzīvotājus, attīstīt kopienu infrastruktūru, veidot jaunus sadarbības modeļus un rast risinājumus klimata, demogrāfijas un drošības izaicinājumiem. Piekrastes teritorijās SVVA var palīdzēt attīstīt vietējās pārtikas ķēdes, zvejniecības tradīciju saglabāšanu, mazo ostu un publiskās infrastruktūras izmantošanu kopienas vajadzībām, ilgtspējīga tūrisma attīstību un dabas un kultūras mantojuma gudru apsaimniekošanu, piekrastes jauniešu iesaisti un jaunas uzņēmējdarbības formas, kas nav pretrunā vietējai identitātei.

Diskusijā tika uzsvērts, ka LEADER/SVVA vērtība nav tikai finansējumā, bet pievienotā vērtība ir spēja **iedot vietējiem cilvēkiem rīku, lai viņi ne tikai reaģētu uz pārmaiņām, bet paši kļūtu par attīstības virzītājiem**. Tas ir īpaši būtiski laikā, kad lauku un piekrastes teritorijas saskaras ar demogrāfisku sarukumu, pakalpojumu koncentrāciju un pieaugošu vajadzību pēc noturīgām vietējām kopienām.

GALVENĀS ATZIŅAS UN SECINĀJUMI

1. LEADER/SVVA ir jāpaliek spēcīgai augšupejošai metodei.

LEADER/SVVA ir ne tikai finansēšanas instruments, bet arī ir viens no jaudīgākajiem instrumentiem, lai veicinātu cilvēku līdzdalību ar savām idejām kopējās sabiedrības labā, tādējādi stiprinot demokrātiju.

LEADER/SVVA ir liela nozīme iesaistošas sabiedrības veidošanā, līdzdalības un demokrātijas stiprināšanā, turklāt šādas uz vietējo rīcību balstītas pieejas satur augstu inovāciju potenciālu.

2. Runāt par SVVA plašāk nekā tikai par LEADER.

LEADER ir spēcīgs instruments, bet tas var tikt izmantots vēl plašāk. SVVA ir LEADER pieejas izmantošana plašāk – teritoriāli, finansējuma avotu un iesaistīto pušu ziņā, un tā ir jāpozicionē kā vietējās līdzdalības un integrētas attīstības metode, kas piemērojama arī piekrastes, zivsaimniecības, pilsētu un citu teritoriju vajadzībām. LEADER ir nozīmīgi principi: augšupēja pieeja, teritorijas aktivizēšana, teritoriālā pieeja, vietējā līdzdalība, uzticēšanās un VRG loma kā attīstības dalībniekiem, kas palīdz nenovest pie pārmērīgas procesu un finansējuma sadalījuma centralizācijas, vienlaikus nodrošinot augstu ieguldījumu atdevi, procesu kvalitāti un uzraudzību.

Plašāka komunikācija par LEADER/SVVA palīdzēs izvairīties no riska, ka diskusija aprobežojas tikai ar lauksaimniecības politikas ietvaru, kas ir nozīmīgs, bet ne ierobežojošs.

3. Skaidri formulēt savu unikālo lomu.

VRG un ZVRG nav tikai projektu konkursu administratori. Tās ir vietējās attīstības platformas, kas savieno kopienas, pašvaldības, uzņēmējus, NVO, publiskās institūcijas un vietējās iniciatīvas. Nākamajā periodā īpaši jāuzsver VRG/ZVRG kā teritorijas attīstības aģentu, starpnieku un uzticības veidotāju loma.

4. Piekrastes teritoriju vajadzības jāsauc konkrēti.

ZVRG jāformulē skaidrs piekrastes vēstījums: piekraste nav tikai zveja, bet arī kopienu noturība, klimata pielāgošanās, nodarbinātība, vietējā pārtika, kultūras mantojums, jaunieši, tūrisma līdzsvars, pakalpojumi un dzīves kvalitāte. Šis vēstījums jāiekļauj gan nacionālajās sarunās, gan dokumentos par nākamo plānošanas periodu.

5. Iesaistīties agrīni, negaidot oficiālu plānošanas startu - vietējā dimensija ir jāiekļauj nākamajā plānošanas periodā.

Starptautiskajā diskusijā tika uzsvērts, ka daudzās valstīs formālais plānošanas process vēl ir neskaidrs vai gaidīšanas režīmā, taču tieši šobrīd ir īstais laiks ietekmēt tālāko procesu. VRG un ZVRG ir jārunā ar ministrijām, pašvaldībām, plānošanas reģioniem, nozaru organizācijām un sabiedrību jau pirms gala lēmumu pieņemšanas. LEADER/SVVA kopiena ir pelnījusi tiesības tikt uzklautiem, ņemot vērā vairāk nekā 20 gadu darba pieredzi, piedāvājot savus argumentus un piemērus nacionālajiem plāniem.

Pat ja oficiālais process nav sācies, vietējiem aktieriem ir tiesības uzrunāt atbildīgās iestādes, sūtīt vēstules un organizēt tikšanās, lai iekļautu LEADER/SVVA un **vietējās dimensijas iekļaušana lēmuma pieņēmēju darba kārtībā jāpiedāvā proaktīvi**, diskusijā izskanēja tiešs aicinājums: "Negaidiet. Rīkojieties".

6. Sagatavot pierādījumus balstītus argumentus.

Lai aizstāvētu LEADER/SVVA nozīmi, nepieciešami dati un stāsti: ko VRG/ZVRG ir devušas teritorijām, cik plašs ir iesaistīto cilvēku un organizāciju loks, kādi projekti ir mainījuši vietējo vidi, kādas iniciatīvas bez šī instrumenta nebūtu notikušas. Jāapvieno skaitļi ar cilvēkstāstiem.

7. Aizstāvēt vienkāršāku, uzticībā balstītu ieviešanu.

LEADER/SVVA mērķis ir sasniegt vietējās iniciatīvas, nevis radīt papildu birokrātiju. Tāpēc jāiestājas par vienkāršotām izmaksām, saprotamiem nosacījumiem, samērīgām pārbaudēm, priekšfinansējumu mazām organizācijām un konsultatīvu, nevis tikai kontrolējošu administrēšanas kultūru. Rezultātos balstītā pieeja lieliski var tikt īstenota, balstoties uz vietējās attīstības stratēģijām, kas ir daļa no LEADER/SVVA īstenošanas procesa.

8. SVVA/LEADER kā starpministriju īstenošanas instruments.

Dažādu valstu diskusijas dalībnieku pieredze apliecina, ka vērsšanās ne tikai lauksaimniecības/lauku un reģionālās attīstības nozaru ministrijās, bet arī tādās ministrijās kā aizsardzības, sociālo lietu, iekšlietu, vides un klimata un citās, jautājot, kādi **izaicinājumi tām ir, kuriem būtu nepieciešama vietējā dimensija**, ir nozīmīga. Daudzas nozares esot atzinušas, ka tām ir nepieciešami vietēja mēroga risinājumi savu politisko un prioritāro jautājumu risināšanai. Reakcija vairākās dalībvalstīs esot bijusi spēcīgāka nekā gaidīts – **nozaru ministrijas atzinušas, ka tām nepieciešami vietējā līmeņa risinājumi.**

NOSLĒGUMĀ

Pēc 2027. gada LEADER/SVVA ir jānostiprina kā viens no nozīmīgākajiem instrumentiem, kas ļauj Eiropas Savienības un dalībvalstu attīstības mērķus īstenot konkrētās vietās — laukos, piekrastē un citās teritorijās, kur politikas rezultāti kļūst redzami cilvēku ikdienā.

VRG un ZVRG unikālā vērtība ir to spēja redzēt teritoriju kopumā, nevis tikai atsevišķu nozari vai projektu. Tās pazīst vietējos cilvēkus, saprot vietējās vajadzības, palīdz veidot sadarbību un pārvērš politikas mērķus praktiskos risinājumos. Tāpēc nākamajā plānošanas periodā SVVA nav jāuztver kā papildu vai nišas instruments — tai jābūt vienai no centrālajām pieejām/metodēm, kā stiprināt vietējo attīstību, demokrātiju, noturību un dzīves kvalitāti Latvijas lauku un piekrastes teritorijās nozarēs, kur prioritāšu īstenošanā ir aktuāla vietējā dimensija.

“Ja tu neesi pie sarunu galda, Tu visticamāk esi uz galda kā maltīte,” – diskusijas noslēgumā eksperti norādīja, ka piekrastes un lauku kopienām ir **tiesības pieprasīt balsi un piedāvāt savu redzējumu** nacionālajos plānos, jo vietējā dimensija ir kritiski svarīga visās valsts politikas jomās.

Kopsavilkums sagatavots starpteritoriālā sadarbības projektā “Piekrastes Impulss”.

Apkopojumā ietvertās atziņas un informācija nav Eiropas Savienības vai iesaistīto pušu oficiālais viedoklis. Par diskusijas dalībnieku izteikto viedokļu apkopojumu ir atbildīgi projekta īstenotāji.